

Forum kulturarv 2026

Armlängds avstånd: Kulturens och forskningens
självständighet i en geopolitisk brytningstid

20 oktober

Världskulturmuseet, Studion

Program

09.30-09.40	Välkommen & inledning
<i>Karl Magnusson, ordförande KAA &
Pia-Marie Wehrling, moderator</i>
09.40-09.55	Styrning sker alltid på ett eller annat sätt
– men när är det legitimt?
<i>Marie Demker, Professor i statsvetenskap GU</i>
09.55-10.10	Försvara institutionerna (och lyd inte i förväg)
<i>Kerstin Alnebratt, förvaltningschef Kulturförvaltningen VGR</i>
10.10-10.25	På tröskeln till kulturkriget
<i>Gunnar Ardelius, Generalsekreterare Sveriges museer</i>
10.25-10.45	Kulturens och forskningens självständighet
i en geopolitisk brytningstid
<i>Modererat samtal med Marie Demker, Kerstin Alnebratt och Gunnar Ardelius</i>
10.45-11.05	Önskan om politisk styrning och vad det avslöjar
om synen på vår demokrati
<i>Magdalena Malm, verksamhetsledare för TAK, tankearena för kultur</i>
11.05-11.25	Halv arm mot mjuk makt
<i>Britta Söderkvist, Överintendent Världskulturmuseerna</i>

Forum kulturarv 2026

Armlängds avstånd: Kulturens och forskningens
självständighet i en geopolitisk brytningstid

Program (fortsättning)

11.25-11.45 Vem sätter gränserna? Politisk styrning,
konstnärlig frihet och demokratiskt ansvar
Modererat samtal med Magdalena Malm och Britta Söderkvist

11.45-12.00 Utdelning av studentpris i kritiska kulturarvsstudier
på GU

Lunch

13.15-13.35 Minnesstyrning och demokratisk motståndskraft
i museisektorn
*Olga Zabalueva, Fil.Dr, universitetslektor i museologi, Inst. för kultur- och
medievetenskaper, Umeå universitet*

13.35-13.55 Armlängds avstånd i svensk kulturpolitik
Pelle Amberntsson, Utredare/Analytiker, Myndigheten för kulturanalys

13.55-14.15 Armlängds avstånd
– när princip möter praktik
Anders Wikström, museiutvecklare, Kulturförvaltningen VGR

14.15-14.35 Neutralitetens gränser
– makt, kunskap och påverkan i kulturinstitutionen
Modererat samtal med Olga Zabalueva, Pelle Amberntsson och Anders Wikström

Fika med samtal

15.10-16.15 Panelsamtal
*Marie Demker, Kerstin Alnebratt Gunnar Ardelius, Magdalena Malm, Britta
Söderkvist, Olga Zabalueva, Pelle Amberntsson och Anders Wikström*

Presentationer

Styrning sker alltid på ett eller annat sätt – men när är det legitimt?

Den fria forskningen är något vi alla håller högt, men vi vet också alla att vi är fångar i den bur som smids av finansiering, meritvärdering, myndighetskrav, politiska beslut och samhällets efterfrågan. Att forskningen är fri betyder inte per definition att den inte styrs, och det betyder inte heller att forskaren som person är fri att följa sina impulser. Hur påverkas forskningens kvalitet av de begränsningar som läggs på oss inte bara som explicit styrning från stat och myndigheter utan också genom de regler vi sätter upp och de värderingar vi gör av oss själva?

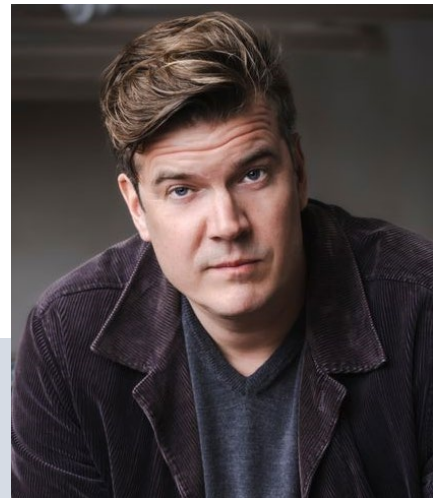
Marie Demker är professor i Statsvetenskap vid Göteborgs universitet, och tidigare Dekan för Humanistiska fakulteten. Hennes forskningsintressen är politiska idéer och ideologier, internationell politik och demokrati frågor. Senaste bok är "Makt och motstånd. Pierre Mendès France och 1900-talets auktoritära idéer."

På tröskeln till kulturkriget

Museerna i Sverige har ett högt förtroende och oberoende. Men ett antal överträdelser har skett under senare tid när politiker velat stänga ner utställningar och förbjuda samtidskonst. Står museerna på tröskeln till kulturkriget? Vad kan man lära sig från andra länder och andra branscher inom kulturen där det redan pågått länge? Går det att hitta en gemensam linje för museerna, folkbildningen och den fria konsten i en turbulent tid?

Gunnar Ardelius är generalsekreterare för Sveriges Museer sedan augusti 2022. Innan han kom till Sveriges Museer var han verksamhetschef för Ideell Kulturrallians. Gunnar är utbildad i litteraturvetenskap och pressvetenskap och debuterade 2006 som författare.

Försvara institutionerna (och lyd inte i förväg)

Historikern Timothy Snyder lär oss att försvaret av institutioner, såsom museer och lärosäten, är grundläggande för demokratins överlevnad. Tyvärr finns ingen inbyggd kraft som skyddar institutionerna mot politiska angrepp, tvärt om. Det är vi som arbetar i dem, och medborgarna som stöttar arbetet, som håller dem vid liv. För oss ställer det krav på saklighet, trovärdighet och oberoende för att upprätthålla vårt höga förtroende. Det ställer också krav på oss att inte lyda i förväg.

Kerstin Alnebratt är förvaltningschef för kulturförvaltningen Västra götalandregionen. Hon är en erfaren kulturledare som arbetar strategiskt med kulturpolitiska frågor, samverkan och utvecklingen av regionens kulturella infrastruktur, med målet att skapa goda förutsättningar för kultur och kreativitet för alla invånare.

Önskan om politisk styrning och vad det avslöjar om synen på vår demokrati

När politiker vill styra kulturen så avslöjar det att de inte står bakom vår svenska liberala demokrati. I ett läge då vissa politiker tycker att det är rimligt att styra över konstens innehåll om den är offentligt finansierad, behöver principen om armlängds avstånd befastas. Men det är samtidigt viktigt att inte skärma bort politiker, utan att erbjuda dem insikt i kulturverksamheter för att de ska kunna skapa bra förutsättningar. Hur kan vi tänka om systemet och stärka dialogen istället för att bara gå i försvar? Vilka argument kan vi använda för att förklara kopplingen mellan fri kultur och demokrati?

Magdalena Malm är verksamhetsledare för TAK, tankearena för kultur. Malm är ursprungligen konstcurator och har varit chef för Statens konstråd och grundare till den fria konstaktören Mobile Art Production samt medgrundare och eldare för Bildkonst Sverige.

Foto: Emmeli Person

Halv arm mot mjuk makt

Museilagen 2017:563 tydliggör relationen mellan ett (offentligt) museum och dess huvudman. Huvudman har ansvar för att säkerställa att ett museum har ett bestämmande inflytande över verksamhetens innehåll. Ett museum ansvarar för att utifrån sitt ämnesområde bidra till samhället och verksamheten ska präglas av allsidighet och öppenhet. På pappret klara positioner, men i verkligheten uppstår ibland tolkningsutrymmen. Presentationen tar avstamp i lagstiftning och i Världskulturmuseernas uppdrag för att dela några erfarenheter på situationer där överväganden har behövt göras. Frågor som också kommer att lyftas är vad museerna själva kan behöva tänka på vad gäller praktik och "armlängds avstånd".

Britta Söderqvist är överintendent på Statens museer för världskultur sedan 2025. Hon kommer närmast från Göteborgs museer och konsthall där hon var avdelningschef 2016–2025. Britta har varit ledamot i Sveriges Museers styrelse 2019–2025 samt ordförande för Konstnärsnämndens arbetsgrupp för Kultur-bryggan 2018–2024. Hon har en master i Statsvetenskap samt en i museologi, båda från Göteborgs universitet.

Armlängds avstånd i svensk kulturpolitik

Föredraget redogör för och diskuterar begreppet armlängds avstånd i en historisk kontext och ett samtida svenskt kulturpolitiskt sammanhang. Den ursprungliga innebörden och syftet med principen om armlängds avstånd diskuteras, och vad detta betyder för den praktiska kulturpolitiken. Vidare lyfts hur armlängds avstånd omsatts inom svensk kulturpolitik på olika nivåer utifrån det kulturpolitiska målet att värna den konstnärliga friheten. Föredraget diskuterar också målkonflikter som kan uppstå när principen om armlängds avstånd och målet om konstens autonomi möter andra kulturpolitiska mål, och när kulturpolitiken på olika sätt interagerar och samverkar med andra politikområden.

Pelle Amberntsson arbetar som utredare och analytiker på Myndigheten för kulturanalys. På Kulturanalys har han arbetat med utredningar om bland annat politisk styrning och konstnärlig frihet och breddat deltagande i kulturlivet. De senaste utredningarna han har arbetat med handlar om privat finansiering av kulturverksamhet i Sverige och Norden. Pelle har en bakgrund som kulturgeograf på framför allt Göteborgs universitet och Högskolan i Jönköping.

Minnesstyrning och demokratisk motståndskraft i museisektorn

Museer är inte bara platser där föremål samlas och visas. De är offentligt finansierade kunskapsinstitutioner som har i uppdrag att tolka och förmedla historia i samhället. Därför spelar museer också en viktig roll för demokratin. Genom museers berättelser, urval och språk skapas ramar för vad som uppfattas som legitim kunskap, vilka perspektiv som får utrymme och hur konflikter kring det förflutna hanteras. I dag befinner sig många museer under politiskt tryck, där frågor om neutralitet, nationell sammanhållning och samhällsansvar ställs mot krav på mångfald, öppenhet och professionellt oberoende. Med exempel från Ryssland och Polen diskuterar jag hur museerna kan försöka hitta en infödd institutionell resiliens som motståndskraft i konfliktpräglade tider.

Olga Zabalueva, Fil.Dr, är universitetslektor i museologi vid Umeå universitet. Med mer än 10-års arbetslivserfarenhet från kulturarvsinstitutioner i Ryssland och Sverige, har hon en gedigen bakgrund i museologi och kulturanalys. Hennes tvärvetenskapliga forskning rör museologi, kultur-politik, kulturella minnen och museiaktivism - med fokus på historiebruk i Ryssland, dekolonial museologi, kunskapsöverföring, dokumentationsetik samt arbetsvillkor i kulturbranschen. Olga är aktiv medlem i ICOM och MSA (Memory Studies Association) och sitter i styrelsen av Genus i museer föreningen.

Armlängds avstånd – när princip möter praktik

Museernas roll som oberoende kunskapsinstitutioner är en central del i demokratin. Rågången mellan den politiska makten och museernas verksamhet är väl formulerat i museilagen. Trots det visar konkreta exempel på hur politiker försöker styra innehåll i utställningar eller samlingsförvaltning. Museernas självständighet upplevs som skört och kan leda till osäkerhet och självcensur inom professionen.

Dessa insikter bygger på en kartläggning från 2025 där 22 museer i Västra Götaland svarat på frågor om sin vardag och sitt handlingsutrymme. Rapporten visar att det dagliga arbetet oftast fungerar väl, men det räcker med politisk press eller ekonomisk oro för att oberoendet utmanas.

För att museerna ska bibehålla sitt lagstadgade oberoende behövs ett större förtroende för spelreglerna mellan politik och profession, långsiktig finansiering och kontinuerliga kunskapshöjande insatser för museernas huvudmän. Det är dags att gå från lagtext till en praktik där museernas bestämmande inflytande över sitt innehåll sker på riktigt.

Anders Wikström är museiutvecklare på Kulturförvaltningen Västra Götalandsregionen. Han har en bred bakgrund inom museisektorn, både i olika chefspositioner och genom strategisk verksamhetsutveckling.

Pia-Marie Wehrling - moderator

Pia-Marie Wehrling är utredare och utvecklare inom Medie- och informationskunnighet (MIK) på Kulturförvaltningen VGR. Hon har en bakgrund inom film och journalistik. Genom sitt arbete med källkritik, informationspåverkan och medborgares förmåga att navigera ett alltmer polariserat medielandskap, ger hon skarpa perspektiv på hur kulturens och forskningens självständighet kan värnas i en tid av geopolitisk oro och ökad påverkanskrigföring.